

Reaktiot Stalinin kuolemaan itäblokin piirissä

Neuvostoliiton vaikutuksen alaisissa itäisen Keski-Euroopan maissa Stalinin kuolemaan reagoitiin yleensä helpotuksen tunteella, mutta edellisten vuosien kuluessa valtaan noussut stalinistinen johto luonnollisesti pelkäsi asemiansa horjuvan. Rautainen komento piti huolen siitä, ettei mitään nopeita muutoksia pääsyt tapahtumaan, vaan odotettiin merkkejä Moskovasta.

Itä-Saksan (DDR:n) johtajana toiminut Walter Ulbricht oli kovan linjan stalinisti ja pyrkinyt uskollisesti kiirehtimään talouden sopeuttamista neuvostosysteemiin. Minkäänlaista oppositiota ei suvaittu, ja viime kädessä järjestyksen takasivat venäläiset miehitysjoukot. Ulbricht kuitenkin pelkäsi, että uusi neuvostojohto saattaisi höllentää otetta Itä-Saksasta ja suostua maan yhdistämiseen, kuten jo Stalin oli vihjannut tuoreissa viimeisissä aloitteissaan. Nykyisin käytössä olevat asiakirjat vahvistavat hänen epäilystensä aiheellisuuden.

Stalinin kuoltua keväällä 1953 Moskovan uusi johto kiisteli keskenään suhtautumisesta Saksaan. Berijalla oli hyvät tiedot tilanteesta, joten hän ehdotti luopumista DDR:stä. Siitä kiinnipitäminen oli tulossa liian kalliiksi ja vaivalloiseksi. Lopulta kuitenkin päätettiin jatkaa DDR:n tukemista, mutta Ulbricht uhattiin erottaa, ellei hän saa kannatustaan paranemaan.

Ulbricht sai Moskovasta ohjeen liberalisoida varovasti taloutta ja yhteiskuntaa. DDR:n johto ei kuitenkaan noudattanut neuvoja vaan jatkoi kireää linjaa. Seurauksena oli eri puolilla Itä-Saksaa satojen tuhansien työläisten kansannousuja, joita kukistamaan 17. kesäkuuta määrättiin neuvostopanssareita. Noin 40 työläistä kuoli, ja tapahtumat herättivät voimakkaasti venäläisvastaisia mielialoja koko Saksassa.

Hallitusten vastaisia mielenosoituksia ja lakkoja oli vuonna 1953 myös Tšhekkoslovakiassa, Unkarissa ja Romaniassa. Moskovassa päätettiin, että liikehännän takana oli erityisesti Yhdysvaltojen ulkoministerin John Foster Dullesin julistama "takaisinvyörytyksen" ("roll back") politiikka, jota tuettiin voimakkaalla propagandalla. Stalinismin purkaminen kylläkin edelleen jatkui itäblokkissa mutta noudattaen hyvin suurta varovaisuutta, jotta tilanne ei riistäytyisi yleiseksi kapinaksi vallitsevaa järjestelmää vastaan. Neuvostoliitto ei myöskään ollut enää valmis myönnetyksiin Saksan kysymyksessä, joten jako kahteen valtioon vakiintui.

Lähteinä mm: William Hitchcock, *The Struggle for Europe* (2004), s. 195 - 201; Jeremy Isaacs - Taylor Downing, *Cold War* (1998), s. 127 - 137 ja W.R. Smyser, *From Yalta to Berlin* (1999), s. 119 - 126.